

În studiul lui Oct. Floca, se susține — pe baza descoperirilor arheologice coroborate cu datele geografului Claudiu Ptolemeu — ipoteza că antica *Singidava* poate fi localizată în cuprinsul orașului Deva de astăzi (p. 171—180).

În continuare, se prezintă alte două importante studii de epocă romană: N. Branga, *Considerații topografice și arhitectonice privitoare la Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (p. 183—190), și D. Protase, *Castre romane cu dublu zid de incintă descoperite în Dacia* (p. 191—202) ⁴.

O problemă de geografie istorică pune L. Mărghițan, *Valea Mureșului — parte integrantă a sistemului de fortificație a Daciei* (p. 203—207); pornind de la afirmația lui Herodot și Strabo că Mureșul s-ar vărsa direct în Dunăre, autorul opinează că eroarea se explică prin faptul că cei vechi credeau că Mureșul și cursul inferior al Tisei (începând de la confluența celor două râuri) formau același râu, iar cursul superior al Tisei (datorită unui cot de 45° pe care-l face înainte de confluență) era afluent al Mureșului ⁵.

Studiile următoare sînt de valorificare a patrimoniului arheologic roman al Daciei Superioare: C. L. Băluță, *Lămpile romane din Muzeul județean Hunedoara — Deva* (p. 209—228); M. Bărbulescu, *Capiteluri romane din Dacia intracarpatică* (p. 229—261); studiu valoros, căruia i se poate reproșa doar limitarea la Dacia de Sus; dar el va avea desigur meritul de a stimula publicarea descoperirilor similare din toată provincia); Dorin Alicu — Sanda Alicu, *Un cadran solar fragmentar descoperit la Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (p. 263—265); Iudita Winkler — Mircea Dan Lazăr, *Emblema Legiunii a XIII-a Gemina pe un fragment de umbo* (p. 267—276) (placă de bronz ornamentată, descoperită la Vinerea, jud. Alba; autorii fac analogii între această piesă și *umbones* descoperiți în Tamisa și la Vindonissa).

În *Observații privind zidurile cu mortar din cetățile dacice hunedorene* (p. 277—284), R. Popa opinează că zidurile cu mortar din cetățile de la Bănița și Piatra Roșie nu pot fi

atribuite dacilor (care n-au folosit această tehnică), ci sînt refaceri din perioada de început a feudalismului ⁶.

Semnalam în continuare cinci interesante materiale grupate sub titlul *Note și discuții*. Reluînd o inscripție mai veche ⁷, R. Ardevan identifică numele unui nou augustal la Sarmizegetusa (p. 535—538). Adriana Rusu prezintă *Un mormînt roman descoperit la Uroi (județul Hunedoara)* (p. 539—542), iar C. Pop, *Statui imperiale de bronz la Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (p. 543—547) (parte dintr-o lucrare mai vastă privind statuile de bronz din Dacia romană).

Cum bună parte din materialele publicate în volumele de pînă acum ale Sargeției se află în muzeul din Deva, considerăm binevenit studiul lui I. Andrișoiu, *Constituirea și dezvoltarea colecției de arheologie a Muzeului județean Hunedoara—Deva* (p. 549—550).

De deosebit interes ni se pare publicarea unor *Documente privind monumentele arheologice romane de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa* (p. 561—571), de I. Pleșa și Oct. Rotar; dacă unele privesc inscripții, deja cunoscute ⁸, la p. 565 este redat un desen cu un vultur ținînd în ghiare un patruped, ceea ce ne amintește de divinitatea siriană Turmasgadis, prezentă pînă acum în Dacia cu patru descoperiri sigure ⁹.

Chiar și o enumerare sumară a studiilor publicate în aceste ultime volume arată varietatea preocupărilor arheologilor de investigare a istoriei vechi a României. Prin importanța subiectelor tratate, și aceste volume ale Sargeției depășesc nivelul unei publicații de muzeu județean.

Remarcăm totodată că ele cuprind în încheiere o listă cu abrevieri, precum și faptul că fiecare articol este însoțit de un rezumat într-o limbă de circulație internațională.

Încheind, am arăta că se impune totodată pentru colectivul muzeului din Deva, precum și pentru toți cercetătorii arheologiei ținuturilor intracarpatiche, extinderea preocupărilor către secolele IV—X, mai puțin cercetate și mai rar prezentate în paginile Sargeției.

Constantin C. Petolescu

¹ Autoarea omite să arate că este vorba de materiale ieșite din săpăturile din terme; pentru raportul de săpături, vezi *Cercetări arheologice*, I, 1975 (volum publicat de Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România).

² Nu trebuie scăpat însă din vedere caracterul propagandistic al emisiunilor monetare. Pentru Dacius, legenda amintită semnifică restabilirea situației provinciei de către acest împărat, pe care o inscripție de la Apulum îl numește *restitutor Daciarum* (CIL, III, 1 176; vezi și M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 442). Înrîngerea goșilor de către Claudiu al II-lea a avut desigur urmări pozitive și pentru Dacia, eventual reînălțarea dominației romane după pierderile teritoriale din timpul lui Gallienus (Eutropius, IX, 8, 2: *Dacia... amissa est*). În sfîrșit, despre Aurelian ne informează tot Eutropius (IX, 13, 1): *Romanam ditionem ad*

fines pristinos varia bellorum felicitate revocavit. Pentru propaganda imperială era deosebit de important a face cunoscute aceste succese ale politicii și armatelor sale. Emisiunile monetare cu legenda *Dacia Felix* își găsesc astfel o explicație istorică.

³ Fotografia cu medalioul de la Romula (Sol în quadrigă înconjurat de semnele zodiacului; p. 335, fig. 2) este așezată invers, datorită unei greșeli de tehnoredactare; ea a fost încredințată lui S. Sanie, împreună cu toate datele tehnice și identificarea reprezentărilor, pentru utilizarea în teza sa de doctorat (*Culte siro-palmyrene în Dacia romană*, București, 1977), de către semnatarul acestor rânduri. Vezi C.C. Petolescu, *Terra antiqua Balcanica* (rezumatele seminarului de la Veliko Tîrnovo, R.P. Bulgaria, septembrie 1975); idem, *StCl*, 17, 1977, p. 157—159; I. Berclu — C.C. Petolescu, *Les cultes orientaux dans la Dacie méridionale*, Leiden, 1976, p. 15, 56 (nr. 64).

⁴ Articolul a fost prezentat drept comunicare și publicat în *Akten des XI. internationalen Limeskongresses*, Budapesta, 1977.

⁵ Ipoteza este interesantă și ar concorda cu cea pe care noi înșine am formulat-o în IDR, II, p. 89, cu privire la Jiu și Motru.

⁶ Autorul pune problema reamenajării acestor fortificații în secolele XII—XIII; aceasta ar explica și prezența descoperirilor feudale în numeroase alte fortificații antice.

⁷ CIL, III, 1 493; cf. V. Wollmann, *Apulum*, 13, 1975, p. 200—203.

⁸ Toate sînt publicate în CIL, III: cele de la p. 566, sub nr. 7 912 și 7 914; cele de la p. 568, sub nr. 7 921, 7 927, și 7 904; cea de la p. 570 sub nr. 7 915; cea de la p. 573 sub nr. 7 963.

⁹ Monumentele de la Romula au fost prezentate mai recent de I. Berclu — C.C. Petolescu, *op. cit.*, p. 12—13; cele de la Micia, de L. Mărghitan — C.C. Petolescu, în *Hommages à M.J. Vermaseren*, Leiden, III, 1978, p. 721—722. Un monument de marmură, reprezentînd un vultur imobilizînd un șarpe, a fost publicat de C.C. Petolescu, *StCl*, 17, 1977, p. 157—158, fiind atribuit, ipotetic, aceleiași divinități; vezi însă rezervele autorului și semnalarea de la p. 157, nota 21 (inscripția CIL, III, 7 756, privind disputa dintre *numen aquilae* și *dracones tres*).

